

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Johan Gustaf Liljegren in memoriam

Hildebrand, Bengt

Fornvännen 32, 172-174

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1937_172

Ingår i: samla.raa.se

SMÄRRE MEDDELANDEN

JOHAN GUSTAF LILJEGREN
IN MEMORIAM

För Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien betecknar den 2 juni 1937 ett hundraårsminne, men ett sådant av dyster art. Vid $\frac{1}{2}$ 2-tiden denna dag år 1837 befanns riksantikvarien och riksarkivarien, kanslirådet J. G. Liljegren vara försvunnen från sitt ämbetsrum i kungl. slottet — han hade anträtt sin sista, tunga vandring och kom aldrig åter. Först på aftonen den 5 juni hittades hans döda kropp i Djurgårdsbrunnsviken. Det öde, som därmed beseglats, hade varit förenat med mycket arbete men också med svaghet, bekymmer och lidande.

Utgången ur ett torftigt småländskt allmogehem levde Liljegren från 1811 i Lund den fattige bondestudentens liv — sin kläna kassa sökte han upphjälpa bl. a. genom att ge lektioner i att »blåsa fleut». Emellertid tog Nils Henric Sjöborg hand om honom, han blev amanuens vid museet 1814, s. å. magister och 1816 e. o. adjunkt. Det var tydligen även Sjöborg, som förmådde Liljegren att flytta till Stockholm 1816, liksom han skaffade honom professors namn 1819 — Tegnér ansåg detta vara en »chikan». I själva verket var Liljegrens begåvning ganska begränsad, hans skrifter fingo ofta skarp kritik och han blev aldrig riktigt persona grata i vetenskapliga kretsar. Hans intresse och självförtärande flit voro obestridda, men det brast i förmåga av högre art, i klarhet, överblick och allmänbildning. Han hade alltid svårt att uttrycka sig, både i tal och skrift. Tidigt visar hans produktion den förening av fornforskning och urkundsstudium, som kännetecknar hans gärning. Beskyddad av Lars von Engeström fick han tjänster både hos Vitterhetsakademien, i Riksarkivet och vid Engeströmska biblioteket; han hade även tjänstgjort vid Kungl. Biblioteket. När Carl Birger Rutström, åldrad och trött, hade gått bort 1826, blev Liljegren t. f. riksantikvarie och fick fullmakt följande år. Tillika blev han chef (sekreterare) i Riksarkivet 1829, från 1835 som riksarkivarie och hade därtill 1834 fått kansliråds titel.

Vi skola icke här närmare dröja vid Liljegrens svagheter, personliga och vetenskapliga — de voro i hög grad påtagliga för alla, som kommo i starkare beröring med honom. Egentlig arkeolog var han icke, numismatiker ännu mindre och som museiman företog han tyvärr icke enbart lyckliga anordningar. Men hans stora fyndförteckning 1830, tryckt i Akademiens Handlingar, var trots alla ojämnheter och brister för sin tid en prestation av värde och användes i viss mån ännu i dag. Liljegrens passion var runforskningen. Ehuru typisk kammarlärard åstadkom han även här nyttiga resultat: sin Run-Lära 1832 och sina Run-urkunder (oktavupplagan) 1833. Den senare utgör en handbok, som, med alla sina opålitligheter i detaljer, dock alltjämt kommer till praktisk användning. Liljegrens tredje stora vetenskapliga insats är diplomatariet. Många voro hans medhjälpare och andra bandets senare hälft är så gott som helt B. E. Hildebrands verk, men det är dock Liljegrens stora förtjänst, att denna betydelsefulla medeltida urkundssamling kom i gång, liksom han även nedlagt mycket arbete därpå. Samtidigt vållade den honom stora bekymmer och, vad beträffar det första, 1829 utkomna bandet, också betydande ekonomiska förluster. Även i fråga om arbetet för fornminnesvården hade Liljegren vissa förtjänster.

Redan tio år före sin bortgång var Liljegren en av sjukdom märkt människa — man kan följa utvecklingen i bl. a. hans brevväxling med Christian Thomsen. Hans svaghet tilltog alltmer och när den unge B. E. Hildebrand nyåret 1833 kom till Stockholm, kastade Liljegren snart den ena arbetsbördan efter den andra på sin medhjälpare. Likväl kunde han ej spara sig själv, arbetade därtill ofta alldeles planlöst, hans lynne försämrades — till kroppens sjukdom kom allt tydligare också själens. Han kände, att han ej kunde fylla sina många plikter, särskilda svårigheter stötte till och kata-

strofen inträffade. Ehuru flera av Liljegrens samtida, såsom Tegnér, Geijer och Berzelius, dömde hans personlighet tämligen strängt, bör man ej förgäta hans goda sidor: hans allvarliga läggning, hans redbara vilja och otroliga nit ledde likväl till framsteg, varav ännu den moderna forskargenerationen drager fördel. Att hans arbete förrättades under och trots ohälsa och svåra psykiska lidanden kan icke annat än öka vår medkänsla. Bror Emil Hildebrand hjälpte Liljegrens änka att ordna hans grav på Maria kyrkogård och satte på stenen en runskrift, som utgjort motto i Liljegrens Run-Urkunder. I den översättning, som Liljegren där själv givit, lyda orden: »Thy månd det goda omförmäldt varda, så länge stenen varar och Runo-dragen.»

Bengt Hildebrand.

DEN SVENSKA ÄTTEN KRAILL VON BEMEBERGH OCH DESS VAPEN

En bland Gustaf II Adolfs skickligaste ingenjörer vid Rigas belägring och stormning 1621 var en kapten Georg Günther Kraill von Bemebergh från Tyskland, som något år tidigare trätt i svensk tjänst. Under en följd av år blev han flitigt nyttjad vid olika arbeten med befästandet av läger och städer. Sålunda arbetade han 1623 vid Kalmar, följande år vid lägret i Dirschau, sedermera vid Älvsborg och Göteborg. Efter några år som fältkvartermästare och kommissarie på Landt-Rügen kallades han 1631 till generalfältkvartermästare hemma i landet. 1634 begärde han sitt avsked, men följande året togs han av rådet ånyo i anspråk för att bl. a. leda befästningsarbetena vid Jönköping. Under ett par år förestod han även ett slags militäringenjörskola, men 1636 lämnade han för alltid tjänsten och slog sig ned på sina gods i Sörmland. Han hade såväl genom giften som genom förläningar fått flera gårdar med Herrökna i Gryt socken som sätesgård. Här dog han 1641 och begrovs i Gryt kyrka med sin andra hustru, Christina von Masenbach.¹

Kraill von Bemebergh karakteriseras av Munthe såsom »en lika duglig soldat som skicklig militäringenjör» samt under sina sista år även som en driftig lantushållare. Han säges hava stått i stor gunst hos Herman Wrangel, som införlivat hans porträtt med samlingen på Skokloster.² Två gånger var han gift och hade flera barn, av vilka en son, Hans Jacob, ärvde en del av hans gods. Denne sålde emellertid sina gårdar och reste utrikes, sedan han förstört all sin egendom. En annan son, Jöran Reinhold, blev sinnessjuk. Av den äldre sonens barn blev Nils Jacob löjtnant vid Smålands kavalleri och dog 1719 på sitt boställe Möckelhult såsom den siste av sin ätt.

¹ L. Munthe: Svenskt biografiskt lexikon, IX, sid. 64; samme: Svenska fortifikationens historia, I och VI: 1, sid. 186 ff.

² Avbildat av Munthe, anf. arb.